

আকাঙ্ক্ষা বৃদ্ধি পায় আৰু ইয়াৰ ফলত মুদ্রাৰ মূল্য বৃদ্ধি হয় আৰু দৰস্তৰ হ্রাস পায়।

(vii) **তাবল্য প্ৰীতি তত্ত্বৰ ভিত্তি (Basic of Liquidity preference theory) :** ফ্ৰেঞ্চিজ তত্ত্বই নগদ মুদ্রাৰ অতিপ্ৰায় (motive) ৰ চাহিদাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি কেইনছৰ সুদৰ তাবল্যপ্ৰীতি তত্ত্বৰ উন্নয়নৰ ভেটি স্থাপন কৰে। তাবল্য প্ৰীতি তত্ত্ব সাম্প্ৰতিক সময়ৰ আৰু নিয়োগ তত্ত্বৰ এক উল্লেখযোগ্য উপাদান আৰু ইয়াৰ অৰ্শ্বভুক্তিয়ে বাণিজ্য চক্ৰ নিয়ন্ত্ৰণত ৰাজকোষীয় নীতি (fiscal policy) ৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি কৰে।

(viii) **সূচক সমূহৰ প্ৰকৃতি (Nature of variables) :**

ফিচাৰৰ সমীকৰণৰ তুলনাত ফ্ৰেঞ্চিজ সমীকৰণত বিভিন্ন সূচক সমূহৰ সংজ্ঞা, ইয়াৰ প্ৰকৃতি আদি অধিক উন্নত আৰু বাস্তৱিক ৰূপত আগবঢ়োৱা হৈছে। ফিচাৰৰ সমীকৰণত T ক সৰ্ব্বমুঠ লেনদেন হিচাপে উল্লেখ কৰা হৈছে। কিন্তু, ফ্ৰেঞ্চিজ সমীকৰণত T য়ে কেৱল চূড়ান্ত দ্ৰব্য-সামগ্ৰী আৰু সেৱাক বুজাইছে। একেদৰে, ফিচাৰৰ সমীকৰণত P য়ে এক নিৰ্দিষ্ট সময়ত লেনদেন হোৱা সকলো দ্ৰব্যৰ গড় দৰস্তৰ বুজাইছে। কিন্তু ফ্ৰেঞ্চিজ সমীকৰণত P য়ে কেৱল চূড়ান্ত দ্ৰব্য (Final goods) ৰ সাধাৰণ দৰস্তৰ বুজাইছে।

(ix) **সাধাৰণ চাহিদা বিশ্লেষণ (General demand analysis) :**

ফ্ৰেঞ্চিজ তত্ত্বক অৰ্থনীতিবিদ সকলে এই কাৰণেই অগ্ৰাধিকাৰ দিছে যে, এই তত্ত্বই সাধাৰণ চাহিদা বিশ্লেষণক মুদ্রাৰ এক বিশেষ দিশ হিচাপে উল্লেখ কৰিছে। ই মুদ্রাৰ উপযোগিতা, ব্যক্তিয়ে সন্মুখীন হোৱা বাজেট সীমাৱদ্ধতাৰ প্ৰকৃতি আৰু অন্যান্য সম্পদৰ বিপৰীতে মুদ্রা হাতত ৰখাৰ সুযোগ ব্যয় (opportunity cost) অনুসন্ধান কৰে।

3.7 ফ্ৰিডমেনৰ মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্ব পুনঃব্যাখ্যা (Friedman's Restatement of Quantity theory of money):

১৯৪০ দশকত সংস্থাপিত আৰ্থিক পৰম্পৰাৰ বিৰুদ্ধে কেইনছৰ বিপ্লৱ সুদূৰ প্ৰসাৰী প্ৰভাৱ পেলোৱাৰ সময়ছোৱাত চিকাগো বিশ্ববিদ্যালয়ত খুব কমসংখ্যক অৰ্থনীতিবিদ আছিল যিসকলে সংস্থাপিত (classical) অৰ্থব্যৱস্থা আৰু মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্বক সমালোচনাৰ পৰা ৰক্ষা কৰে। ১৯৫০ দশকত চিকাগো গোষ্ঠী (school) ৰ হৈ মিলটন ফ্ৰিডমেনে আধুনিক মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্ব আৰু মৌদ্ৰিক গোষ্ঠী (Monetarist) ৰ দায়িত্ব লয়। ফ্ৰিডমেনে মুদ্রা পৰিমাণ তত্ত্বৰ আটাইতকৈ ৰুচিসম্পন্ন আৰু জটিল বিশ্লেষণ তেওঁৰ পত্ৰ "The quantity theory of money - A restatement" ত ১৯৫৬ চনত প্ৰকাশ কৰে।

1. ফ্ৰিডমেন তত্ত্বৰ মৌলিক বৈশিষ্ট সমূহ (Basic features of Friedman's theory) :

মিলটন ফ্ৰিডমেনে উল্লেখ কৰা মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্বৰ মূল আৰু মৌলিক বৈশিষ্ট সমূহ সংক্ষেপে তলত দিয়া ধৰণৰ—

- (i) **মুদ্রা চাহিদাৰ সম্পদ তত্ত্ব (Wealth theory of demand for money) :** ফ্ৰিডমেনৰ মুদ্রাৰ পৰিমাণ তত্ত্ব মুদ্রা চাহিদাৰ সম্পদ তত্ত্ব। ই দৰস্তৰ বা মুদ্রা আয় বা উৎপাদন তত্ত্ব নহয়। মুদ্রা হ'ল এক প্ৰকাৰৰ মূলধন দ্ৰব্য যাক ই আগবঢ়োৱা বিভিন্ন সেৱাৰ কাৰণে ৰখা হয়। গতিকে মুদ্রাক এক সম্পদ বা মূলধন হিচাপে চাহিদা কৰা হয়। সেয়েহে মুদ্রাৰ চাহিদা তত্ত্ব, মূলধন বা সম্পদ তত্ত্বৰ এক অংশ।

- (ii) **ব্যাপক গণ্ডীৰ মুদ্ৰাৰ ধাৰণা (Broader concept of money)** : ফ্ৰিড্মেনে মুদ্ৰাৰ চাহিদা ধাৰণাক নিৰ্দিষ্ট অভিপ্ৰায়ৰ বিপৰীতে সামগ্ৰীক চাহিদা দৃষ্টিকোণৰ দিশেৰে বিবেচনা কৰিছে। কেইনছে উল্লেখ কৰা দৰে তেওঁ মুদ্ৰাক সক্ৰিয় (active) আৰু নিষ্ক্ৰিয় (idle) জমাৰ মাজত পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা নাই। ইয়াৰ বিপৰীতে মুদ্ৰাই-বিভিন্ন ধৰণৰ সেৱাকাৰ্য্য আগবঢ়ায়। ইয়াৰ কাৰণ এই যে, মুদ্ৰা ক্ৰয় ক্ষমতা সাধাৰণীকৰণৰ এক আৱাস হিচাপে কাৰ্য্য সম্পাদন কৰে।
- (iii) **সাধাৰণ চাহিদা বিশ্লেষণ (General demand analysis)** : ফ্ৰিড্মেনে মুদ্ৰাৰ ক্ষেত্ৰত সাধাৰণ চাহিদা বিশ্লেষণ প্ৰয়োগ কৰিছে। সম্পদৰ সৰ্বশেষ গৰাকী হ'ল গৃহস্থী (households), যিয়ে মুদ্ৰাক এক স্থায়ী (durable) ভোগ্য সামগ্ৰী বুলি ভাবে। গতিকে ভোগ্য সামগ্ৰীৰ সাধাৰণ চাহিদা তত্বক, মুদ্ৰা চাহিদা ক্ষেত্ৰতে প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি। ফ্ৰিড্মেনে ধৰি লৈছে যে, মুদ্ৰাৰ গৰাকী সকলৰ ৰুচি আৰু অগ্ৰাধিকাৰ দীৰ্ঘকাল ধৰি স্থিৰে থাকে। তাৰোপৰি মুদ্ৰাৰ ক্ষেত্ৰত ক্ৰমহাসমান প্ৰান্তিক বিকল্প হাৰ বিধি (Law of diminishing marginal rate of substitution) প্ৰযোজ্য হয়।
- (iv) **সম্পদ গঠন (Forms of Wealth)** : ফ্ৰিড্মেনে মুদ্ৰাৰ চাহিদা বিশ্লেষণৰ ক্ষেত্ৰত সম্পদৰ এক ব্যাপক ধাৰণা ব্যৱহাৰ কৰিছে। তেওঁৰ মতে, আয় সৃষ্টি কৰিব পৰা যিকোনো বস্তু সম্পদ আৰু এনেদৰে পৰস্পৰাগত সকলো বস্তু সম্পদৰ অন্তৰ্ভুক্ত। এই সংজ্ঞাই মানৱ সম্পদকে সাঙুৰি লৈছে। এই ক্ষেত্ৰত ফ্ৰিড্মেনে পাঁচ প্ৰকাৰৰ বিভিন্ন সম্পদৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। (a) মুদ্ৰা- money, (b) বণ্ডছ- Bonds, (c) ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠানৰ সাধাৰণ অংশ- Equities, (d) বস্তুগত সামগ্ৰী - Physical goods আৰু (e) মানৱ মূলধন - Human capital।
- (v) **মুদ্ৰাৰ চাহিদা নিৰ্দ্ধাৰক সমূহ (Determinants of demand for money)** : মুদ্ৰাৰ চাহিদা ব্যাপক ভিত্তিতিনিটা মূল উপাদান ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। (a) বিভিন্ন আকাৰত ৰখা মুঠ সম্পদ, (b) আপেক্ষিক দৰ আৰু এক প্ৰকাৰৰ সম্পদৰ পৰা অন্য প্ৰকাৰৰ সম্পদৰ তুলনাত লাভ কৰা প্ৰতিদান (return) আৰু (c) সম্পদৰ গৰাকীৰ ৰুচি আৰু অগ্ৰাধিকাৰ। আকৌ নগদ জমা ব্যয় প্ৰভাৱিত কৰে, সুদৰ হাৰ আৰু প্ৰত্যাশিত দৰস্তৰ পৰিবৰ্তনৰ হাৰে। সুদৰ হাৰ বা দৰস্তৰ বৃদ্ধি নগদ জমা হ্রাসৰ কাৰণ আৰু ইয়াৰ বিপৰীত অৱস্থাত সুদৰ হাৰ বা দৰস্তৰ হ্রাস নগদ জমা বৃদ্ধিৰ কাৰণ।

ফ্ৰিড্মেনৰ মুদ্ৰা চাহিদা ফলন (Friedman's demand for money function) :